

PREFAȚĂ

În contextul în care societatea exercită o presiune din ce în ce mai complexă asupra instituțiilor bisericești, înțelegerea aprofundată a modului în care voturile monahale sunt reglementate în cadrul dreptului canonic ortodox și a interferențelor dintre acestea și legislația civilă prezintă un mare interes. Ținând cont că, până în prezent, voturile monahale au fost examinate preponderent sub aspect istoric, dogmatic și liturgic, abordarea acestora dintr-o perspectivă interdisciplinară, canonică și juridică, este o reală noutate academică.

Această lucrare, susținută ca Teză de Doctorat în teologie ortodoxă, drept canonic, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș Bolyai”, pe care am avut onoarea să o coordonez, este mai mult decât o cercetare academică. Este o analiză profundă asupra legăturii dintre viața monahală și ordinea juridică a statului modern și o invitație la realism responsabil.

Din perspectiva autorului, interacțiunea dintre normele canonice și cele juridice nu este una de opoziție, ci de complementaritate. Această lucrare demonstrează că viața monahală, cu toate exigențele sale, nu poate fi privită în afara cadrului legislativ și societal în care se manifestă. Într-o societate democratică unde drepturile omului și libertățile civile joacă un rol primordial, fiind garantate și protejate de Statul suveran, înțelegerea modului în care normele bisericești și cele juridice interferează este nu numai binevenită, ci esențială. Astfel, lucrarea de față se dovedește a fi importantă nu doar pentru teologi și canoniști, ci și pentru juriști, și toți cei interesați de modul în care Biserica Ortodoxă Română se poziționează în dialogul dintre normele canonice și cele juridice în legătură cu acest subiect.

În analiza sa, Părintele Iustin nu se mulțumește cu o abordare descriptivă, ci pune în discuție deschis valoarea diverselor afirmații formulate de teologi, canoniști, liturgiști sau dogmatiști referitoare la subiectul central al analizei. Faptul că în legătură cu anumite aspecte nu există unanimitate de opinii, îi

oferă mai multă libertate și îi dă posibilitatea de a pune întrebări pertinente și a propune răspunsuri clare.

Primul capitol explorează fundamentele canonice ale voturilor monahale, observând evoluția acestora de-a lungul istoriei. La acest nivel al analizei este evidențiat faptul că Biserica a dat dovadă de mult realism. Viața monahală a fost încadrată progresiv în structurile bisericești, iar situațiile specific au fost abordate cu discernământ. Chiar și în situațiile în care unii monahi abandonau calea monastică, Biserica nu-i trata cu o atitudine lipsită de înțelegere, ci îi primea la împărtășanie după un timp de pocăință. Cei care abandonau voturile monahale și se căsătoreau erau primiți la împărtășanie după un timp de penitență. În condițiile în care în acea perioadă singura formă de exprimare a Tainei Nunții era primirea soților la Sfânta Împărtășanie, această practică arată că, odată așezați în rândul mirenilor, după asumarea unui timp de pocăință de lungă durată, Biserica îi reintegra deplin pe foștii monahi în starea mirenească.

În secțiunea dedicată votului ascultării se pune problema statorniciei și a legăturii vieții monahului cu viața întregii Biserici, prin comunitatea din care face parte și prin legătura canonică cu episcopul locului, iar în cea dedicată votului sărăciei este evidențiată, atât în capitolul întâi cât și în cel următor, valoarea „neagoniseli” ca o despărțire de grijile lumești.

Subliniind dinamismul receptării voturilor monahale în decursul istoriei, ni se dă posibilitatea să înțelegem mai profund modul în care acestea sunt în rezonanță cu realitățile societale.

Abordările din capitolul al II-lea ne ajută să avem o înțelegere detaliată a treptelor de intrare în monahism și a implicațiilor voturilor pe care aceștia le depun. Analizarea treptelor de intrare în cinul monahal, natura lor și modul în care ele sunt asumate și în alte biserici autocefale, ne oferă o imagine generală a statutului canonic al vieții monahale în ortodoxie.

Problematizările în ceea ce privește vârsta canonică a intrării în monahism, sugestiile privind necesitatea unei reevaluări a acestei vârste în lumina maturizării personale și a complexităților vieții contemporane vădesc și o înțelegere a responsabilității Bisericii față de cei ce-și asumă calea monahală. Eșecurile celor care au abandonat monahismul nu pot fi considerate doar eșecuri personale. Contextul în care are loc pregătirea pentru viața monahală, modul în care se realizează cercetarea canonică a vocației celor ce-și doresc acest mod de viață, au o contribuție care trebuie să fie evaluată corespunzător.

Un alt aspect important evidențiat de autor este în legătură cu natura ritualului Tunderii în monahism. Înțelegerea căii monahale ca o exprimare a dorinței de înnoire continuă a firii validează aspectele prezente în ritualul Tunderii, care îl asociază cu un al doilea botez sau ca împlinire, nuntire cu Hristos.

Părintele Iustin ne aduce în atenție mărturiile unor Părinți ai Bisericii care asociază monahismul cu învățătura generală despre Sfintele Taine. Adoptând această poziție, autorul atrage atenția asupra faptului că teologia actuală care privește cele 7 Sfinte Taine într-un mod foarte rigid este tributară scolasticii latine. În același timp este evidențiat faptul că asocierea monahismului cu lucrarea sacramentală „nu este făcută pentru înlocuirea modelului de 7 Taine cu unul de 8 Taine sau mai multe, ci pentru depășirea acestei perspective rigide asupra a ceea ce este Taină în Biserică, preluată prin imitație după Biserica Apuseană. Abordarea limitativă a ceea ce este Taină riscă să rigidizeze deopotrivă teologia dogmatică, liturgică și canonică a Bisericii noastre”.

Abordând legătura dintre viața monahală și slujirea episcopală, din perspectiva provocărilor juridice actuale, autorul reușește să avertizeze și în legătură cu complicațiile care ar putea să apară în ceea ce privește raportul dintre legislația de Stat și normele bisericești, cu referire la statutul episcopului.

Partea a III-a, pe care eu o consider esențială pentru această lucrare, analizează voturilor monahale în raport cu drepturile și libertățile civile ale persoanei. Această secțiune a lucrării aduce în prim-plan provocările pe care le ridică interacțiunea dintre normele canonice și cele juridice, oferind o perspectivă interdisciplinară asupra acestor relații complexe, unică în literatura de specialitate.

Părintele Iustin atrage atenția asupra faptului că persoana umană, subiect de drept, dispune de capacitate civilă și, din punctul de vedere al dreptului secular, ea rămâne titulară a acestei capacități și după depunerea voturilor monahale. Pornind de la această premisă, fiecare vot monahal este pus în relație cu libertățile garantate constituțional și interferențele sunt abordate din perspectivă bisericească.

Evidențierea unor cazuri din jurisprudența românească pune în evidență faptul că Biserica se confruntă și cu proceduri de judecată pe care trebuie să le abordeze coerent atât din punct de vedere canonic cât și juridic. Chiar dacă voturile monahale reprezintă o renunțare voluntară la anumite aspecte ale vieții civile, acestea nu trebuie considerate o îngrădire a libertăților fundamentale, ci o alegere liberă și conștientă a persoanei care dorește să îmbrățișeze viața

monahală. Din acest motiv, chiar și situațiile de abandonare a vieții monahale au nevoie de o încadrare canonică și, de ce nu, și juridică.

Este de un real interes faptul că sunt evidențiate principiile care au menirea de a governa relațiile dintre rânduielile bisericesti și cele seculare: „la nivel de cult religios, al Bisericii Ortodoxe Române, normele canonice statutare și regulamentare care îngădesc anumite drepturi și libertăți ale personalului monahal, în scopul respectării voturilor monahale, sunt în fapt manifestări permise de autonomia cultelor, pe temeiul art. 8 al Legii 489/2006 și al art. 29 (3-5) și 53 din Constituție. Chiar dacă ele pot contraria persoanele cu orientare laică, aceste norme canonice sunt modul Bisericii de a orienta libertatea religioasă a persoanei care dorește să îmbrățișeze viața monahală, potrivit învățaturii Evangheliei și în conformitate cu tradiția canonică a cultului ortodox”.

În ultimul capitol al lucrării, Părintele Iustin abordează problema încălcării voturilor monahale și excluderea din monahism, un subiect care ridică întrebări complexe atât din punct de vedere canonic, cât și juridic. Explorând elementele tradiției canonice și rânduielile bisericesti actuale, evidențiind modul în care Biserica s-a raportat în timp la monahii care părăsesc viața monahală sau care nu își respectă voturile, Părintele Iustin evidențiază complexitatea implicațiilor atât în plan bisericesc cât și în planul personal al fiecărui caz. Excluderea din monahism nu poate fi considerată ca o excomunicare, de aceea Biserica trebuie să se îngrijească și de modul în care persoanele aflate în această situație pot fi reintegrate ca laici.

Analizând prevederile Sfintelor canoane și prevederile legislației bisericesti din diferite perioade, Părintele Iustin constată că adesea în literatura existentă este pierdută din vedere ierarhia normelor și sunt puse la același nivel Sfintele canoane și normele întregitoare. Pentru a ilustra această situație este evidențiată poziția lui Nicodim Sachelarie care dă aceeași valoare Sfintelor canoane, Canoanelor întregitoare și nomocanoanelor sau pravilelor. Este deosebit de utilă abordarea prin care se arată că elementele legislației de stat, chiar dacă aparțin unor nomocanoane bizantine sau unor pravile din alte țări, sunt interpretări contextuale ale Tradiției canonice și nu pot fi puse la același nivel cu Sfintele Canoane.

În concluziile sale, Părintele Iustin subliniază că, deși oferă o analiză profundă și detaliată a tematicii alese, nu pretinde să fi ajuns la concluzii definitive, ci își propune și să deschidă calea pentru noi cercetări și dezbateri.

Prefață

Această lucrare este un exemplu remarcabil al modului în care o abordare pluridisciplinară poate aduce claritate și profunzime într-un domeniu atât de complex precum cel al dreptului canonic ortodox.

Ținând cont de toate acestea, putem afirma fără ezitare că lucrarea de față este mai mult decât o cercetare doctorală: este o mărturie a unui angajament profund față de viața monahală și față de învățăturile și rânduielile Bisericii Ortodoxe trăite responsabil în societatea contemporană, încadrată în plan juridic și constituțional de un sistem democratic.

În calitate de îndrumător al acestei cercetări academice, am bucuria să afirm că personalitatea Părintelui Iustin, experiența în cadrul vieții monahale, capacitatea de sinteză și competențele în domeniile teologic, juridic și istoric – fac să ne aflăm în fața unei lucrări de excepție, care ne oferă și o mărturie de asumare responsabilă a darurilor cu care Dumnezeu îl înzestrează pe om.

Pr. conf. univ. Patriciu Vlaicu